

CZEŚĆ I.
ZAKRES I METODA REGULACJI ORAZ
AKSJOLOGIA PRAWA HANDLOWEGO

Regulacja prawa handlowego i konsumenckiego a rozszerzanie ochrony konsumenckiej na niektórych przedsiębiorców będących osobami fizycznymi

I. Wstęp

W polskim systemie prawnym prawo handlowe, zwane także prawem gospodarczym prywatnym¹, „prawem przedsiębiorstw”² czy „prawem przedsiębiorstwa”³, nie stanowi odrębnej gałęzi prawa. Zasadę jedności prawa cywilnego wyraża bowiem art. 1 KC. W okresie transformacji zmierzającej w szczególności do przejścia z systemu gospodarki nakazowo-rozdziałowej do systemu gospodarki rynkowej, zgłoszono propozycję przywrócenia do polskiego systemu prawnego Kodeksu handlowego⁴ z niezbędnymi zmianami⁵. Ustawodawca nie uwzględnił tej propozycji⁶, nie znalazł bowiem argumentów przemawia-

* *Bogusława Gnela* – prof. dr hab.; Katedra Prawa Cywilnego, Gospodarczego i Prywatnego Międzynarodowego, Instytut Prawa, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, ORCID: 0000-0001-7778-2360.

¹ Przepisy prawa publicznego dotyczące działalności gospodarczej tworzą tzw. publiczne prawo gospodarcze.

² Zob. *W.J. Katner*, Rozważania nad treścią prawa gospodarczego i handlowego w Polsce, w: *Studia z prawa prywatnego gospodarczego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Ireneusza Weissa*, Kraków 2003, s. 97 i n.

³ *B. Gnela*, Prawo przedsiębiorstwa jako prawo handlowe XXI wieku, w: *M. Modrzejewska* (red.), *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, Warszawa 2010, s. 183 i n., szczególnie s. 203.

⁴ Rozporządzenie Prezydenta RP z 27.6.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.).

⁵ Por. *J. Skąpski*, O stanie i potrzebach prawa cywilnego – uwag kilka, PS 1992, Nr 7, s. 8.

⁶ *J. Frąckowiak*, Ustawodawstwo dotyczące przedsiębiorców pod rządami zasady jedności prawa cywilnego, PPH 2000, Nr 11, s. 3.

jących za jej zasadnością⁷. Nowelizacje Kodeksu cywilnego z pierwszych lat wspomnianej transformacji, nie uczyniły z niego należytej podstawy prawnej dla reformowanego obrotu profesjonalnego. Niektóre nowelizacje tego Kodeksu z późniejszego okresu uwzględniały już bardziej potrzeby obrotu handlowego, ale w taki sposób i w takim zakresie, że nadal trwa spór o to, czy w polskim systemie prawnym potrzebny jest odrębny Kodeks handlowy.

Specyfika obrotu handlowego wymaga odmiennej niż dla obrotu powszechnego regulacji wielu prywatnoprawnych kwestii. Obowiązkiwanie tej odmiennej regulacji powoduje, że prawo handlowe nadal wyodrębnia się ze względów teoretycznych, praktycznych i dydaktycznych. Podstawą tego wyodrębnienia jest przede wszystkim kryterium podmiotowe, a mianowicie dodatkowa kwalifikacja podmiotów prawa cywilnego jako przedsiębiorców (dawniej kolejno: kupiec, jednostka gospodarki uspołecznionej lub nieuspołecznionej, podmiot gospodarczy).

Do zakresu prawa handlowego należy zaliczyć przede wszystkim przepisy dotyczące przedsiębiorców, tj. ich ustroju, czynności prawnych⁸, czynów niedozwolonych (np. czyny nieuczciwej konkurencji, niedozwolone praktyki rynkowe, odpowiedzialność za produkt), oraz przedsiębiorstwa (w znaczeniu przedmiotowym i funkcjonalnym), a także przedstawicielstwa handlowego. Generalnie do prawa handlowego w szerokim znaczeniu należy całość stosunków prawnych z udziałem przedsiębiorcy⁹.

Drugą stroną relacji z przedsiębiorcą mogą być podmioty prawa cywilnego kwalifikowane jako przedsiębiorca, konsument lub odmiennie nazwany i zdefiniowany podmiot słabszy (np. podróżny, pasażer, klient, prosument), bądź podmiot prawa cywilnego niekwalifikowany dodatkowo. Przepisy regulujące stosunki prywatnoprawne między przedsiębiorcą, a konsumentem, zaliczane są jednak nie tylko do prawa handlowego w szerokim znaczeniu, ale także do tzw. prawa konsumenckiego¹⁰, jako dyscypliny prawa cywilnego. W tym miejscu warto podkreślić, że pojawia się problem zakwalifikowania do tak rozumianego prawa konsumenckiego przepisów chroniących inne podmioty słabsze, np. pasażera, podróżnego, czy klienta. Pośród tych podmiotów są bowiem także osoby fizyczne występujące w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej.

⁷ S. Sołtysiński, Spóźniona reforma prawa spółek handlowych, PPH 1999, Nr 5, s. 2 i n.

⁸ S. Włodzka, Prawo handlowe w systemie prawa, w: System Prawa Handlowego, t. I, Prawo handlowe – część ogólna, Warszawa 2009, s. 23.

⁹ S. Włodzka, Prawo handlowe w systemie prawa, w: System Prawa Handlowego, t. I, 2009, s. 33.

¹⁰ Prawo konsumenckie w szerokim znaczeniu obejmuje także przepisy prawa publicznego, w tym konstytucyjnego, administracyjnego czy karnego, i jest określane niekiedy jako „dział” – zob. E. Łętowska, Prawo umów konsumenckich, Warszawa 2002, s. LXVI. Niniejsze opracowanie dotyczy jedynie prywatnego prawa konsumenckiego.

Prawo handlowe w przedstawionym wyżej znaczeniu jest traktowane jako samodzielna dyscyplina prawna¹¹, wyodrębniona w ramach prawa cywilnego ze względów praktycznych i dydaktycznych, chociaż niektórzy autorzy uznają to prawo za dział prawa cywilnego¹². Jak już wspomniano, prawo konsumenckie (prywatne) jest także uznawane za dyscyplinę prawa cywilnego i podobnie jak prawo handlowe, jest fragmentarycznie uregulowane w Kodeksie cywilnym.

II. Przydatność kodeksowej definicji „przedsiębiorca” dla obrotu profesjonalnego i konsumenckiego

Sposób i fragmentaryczność uregulowania w Kodeksie cywilnym kwestii z zakresu prawa handlowego i konsumenckiego budzą uzasadnione wątpliwości. Pojęcie „przedsiębiorca”, zdefiniowane w art. 43¹ KC, występuje jeszcze w niektórych przepisach Kodeksu cywilnego, ale w wielu innych podmiot profesjonalny określany jest jako: „prowadzący przedsiębiorstwo” (art. 358¹ § 4 KC); zobowiązujący się „w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa” (art. 709¹, 765, 774, 794 § 1, art. 805 § 1 KC); „prowadzący na własny rachunek przedsiębiorstwo” (art. 435 § 1 KC), albo występujący „w zakresie swojej działalności gospodarczej” (np. art. 449¹ § 1, art. 449⁵ § 2 *in fine* KC). Według art. 758 § 1 KC agent zobowiązuje się „w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa”, a drugą stroną umowy agencyjnej jest przedsiębiorca.

Przedstawione wyżej określenia podmiotu profesjonalnego nie są tożsame. Definicja „przedsiębiorcy” z art. 43¹ KC nawiązuje do unijnego prawa konsumenckiego, posługuje się bowiem kryterium prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej. Gdyby Kodeks cywilny w definiowaniu przedsiębiorcy uwzględniał także potrzeby prawa handlowego w wąskim znaczeniu, to określiłby ten podmiot poprzez kryterium jego działania w zakresie przedsiębiorstwa. Dla tego rodzaju działań ustawodawca powinien przewidywać specyficzne rozwiązania prawne w celu przyspieszenia, uproszczenia, a w efekcie obniżenia kosztów tych działań. Natomiast celem regulacji obrotu konsumenckiego jest ochrona praw konsumenta jako podmiotu słabszego.

Przedsiębiorca działający w ramach tzw. samozatrudnienia nie prowadzi przedsiębiorstwa w znaczeniu funkcjonalnym. Także wielu innych przedsiębiorców, w tym *non for profit*, prowadzi działalność, która *de lege ferenda* nie powinna podlegać szczególnym regulacjom obrotu obustronnie profesjonalnego. Realizacja tego postulatu wymagałaby jednak daleko idących zmian w regulacji podstawowych zagadnień prawa handlowego. Natomiast w prawie konsumenckim objętym kompetencją prawa unijnego, przedsiębiorcami są wszyscy

¹¹ A. Kidyba, Prawo handlowe, Warszawa 2022, s. 3.

¹² Por. poglądy na ten temat – S. Włodzka, Prawo handlowe w systemie prawa, w: System Prawa Handlowego, t. I, 2009, s. 25, 42–44 oraz literatura tam cytowana.

prowadzący jakąkolwiek działalność gospodarczą, gdyż celem tego prawa jest ochrona konsumenta przed działaniami czy zaniechaniami jak najszerzej rozumianego kręgu profesjonalistów. Wobec powyższego zasada jedności prawa cywilnego nie powinna oznaczać, że definicja przedsiębiorcy z art. 43¹ KC, musi być rozumiana tak samo w prawie handlowym w wąskim znaczeniu i w prawie konsumenckim. Ten przepis interpretowany pro unijnie, jest bowiem przydatny dla obrotu konsumenckiego, natomiast jego zakres jest zbyt szeroki z punktu widzenia specyfiki obrotu handlowego w wąskim znaczeniu.

Systemy prawne państw członkowskich UE z założenia powinny być zupełne i spójne. Ustawodawca unijny prawdopodobnie nie bierze tego faktu pod uwagę, realizuje bowiem własne cele. Wiele unijnych aktów normatywnych dotyczących prywatnoprawnej ochrony konsumentów ma na celu także ochronę jednolitego (wspólnego, unijnego) rynku, co wpisuje się w tendencję ekonomizacji i publicyzacji prawa prywatnego. Niektóre z nich chronią inaczej nazwane i zdefiniowane niż konsument osoby fizyczne, np. podróżnego, pasażera czy klienta, bez względu na to, czy w ochronnej regulacji występują w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Bezpośrednio stosowane lub implementowane prawo unijne jest jedną z przyczyn obowiązywania w polskim prawie cywilnym kolejnych regulacji ochronnych o odmiennym zakresie podmiotowym. Ponadto, zastosowanie podmiotowej „mozaiki” niektórych regulacji konsumenckich polski ustawodawca z własnej inicjatywy rozszerza na wybrane podmioty niebędące konsumentami.

Wydaje się, że zasada jedności prawa cywilnego nie powinna oznaczać zamieszczania w Kodeksie cywilnym regulacji „wszystkiego co się da”. Ten akt normatywny powinien stanowić podstawę dla obrotu powszechnego, handlowego i konsumenckiego, ale specyficzne i szczegółowe regulacje z zakresu prawa handlowego i konsumenckiego mogą, a niekiedy powinny być uregulowane poza tym Kodeksem, byle w sposób prawidłowo z nim powiązany.

III. Rozszerzanie wybranych regulacji ochrony konsumenta na inne podmioty

Prounijna wykładnia art. 22¹ KC przesądza, że konsumentem jest tylko osoba fizyczna działająca w celach niezwiązanych z prowadzoną, różnie określaną działalnością gospodarczą¹³. Polskiemu ustawodawcy wolno rozciągać „unijną” regulację ochrony konsumenta na inne podmioty, ale tylko w stosunkach wewnątrz krajowych¹⁴. Jednak wybiórcze rozszerzanie tej ochrony tylko

¹³ Por. B. Gnela, Pojęcie konsumenta w prawie wspólnotowym i prawie polskim, w: B. Gnela (red.), Ochrona konsumenta usług finansowych. Wybrane zagadnienia prawne, Warszawa 2007, s. 24–25.

¹⁴ Tamże, s. 29–30, 32.

na niektóre podmioty prawa cywilnego nie jest uzasadnione ze względów systemowych (dalsze podmiotowe rozdrobnienie regulacji na potrzeby wewnętrzne) i aksjologicznych (dyskryminacja podmiotów, na które nie rozszerzono ochrony, mimo że spełniają kryteria rozszerzenia, np. choćby ze względu na brak wiedzy o przedmiocie świadczenia przedsiębiorcy).

Warto w tym miejscu podkreślić, że w unijnych, a zatem konsekwentnie także w polskich regulacjach dotyczących rynku finansowego, w zasadzie zrezygnowano z pojęcia „konsument”¹⁵. W prawie rynku kapitałowego kryterium odpowiedniej wiedzy i doświadczenia decyduje o statusie klienta profesjonalnego lub detalicznego¹⁶. W ustawie z 19.8.2011 r. o usługach płatniczych¹⁷ regulacja ochronna dotyczy „użytkowników” i „posiadaczy pieniądza elektronicznego”, ale jeżeli są oni jednocześnie konsumentami, ich ochrona jest dalej idąca¹⁸. Ustawa reklamacyjna¹⁹ chroni klienta będącego osobą fizyczną. Nowelizacją Kodeksu cywilnego z 2007 r.²⁰ ustawodawca, kierując się odmiennymi kryteriami, rozszerzył ochronę konsumencką związaną z niedozwolonymi postanowieniami umowy na podmioty inne niż konsument w rozumieniu art. 22¹ KC, wskazane w art. 805 § 4²¹ oraz w art. 808 § 5 KC²². Z kolei ustawą z 31.7.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych²³ dodano do Kodeksu cywilnego art. 385⁵, 556⁴, 556⁵ i 576⁵, oraz do ustawy z 30.5.2014 r. o prawach konsumenta²⁴ – art. 38a. Te przepisy wyznaczyły zakres rozszerzenia niektórych regulacji dotyczących ochrony konsumenta (tj. niedozwolonych postanowień umownych, rękojmi za wady rzeczy

¹⁵ Por. B. Gneta, Pojęcie klienta w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń na tle wybranych sposobów określania podmiotów słabszych rynku finansowego, w: E. Bagińska, W.W. Mogiński, M. Wałachowska, M.P. Ziemiak (red.), O dobre prawo dla ubezpieczeń. Księga jubileuszowa Profesora Eugeniusza Kowalewskiego, Toruń 2019, s. 121 i n.

¹⁶ Por. art. 3 pkt 39b oraz art. 3 pkt 39c ustawy z 29.7.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1500 ze zm.).

¹⁷ T.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2360 ze zm.

¹⁸ Por. art. 16 oraz 33 UstPłU, a gdy chodzi o posiadaczy pieniądza elektronicznego – art. 59n UstPłU. Warto nadmienić, że art. 59ia–59ih oraz art. 59ii–59it UstPłU dotyczą tylko konsumenta (problematyka podstawowego rachunku płatniczego oraz jego przeniesienia).

¹⁹ Ustawa z 5.8.2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego, o Rzeczniku Finansowym i o Funduszu Edukacji Finansowej (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 187 ze zm.; dalej: ustawa reklamacyjna).

²⁰ Ustawa z 13.4.2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 82, poz. 557).

²¹ Według art. 805 § 4 KC: „Przepisy art. 385¹–385³ stosuje się odpowiednio, jeżeli ubezpieczającym jest osoba fizyczna zawierająca umowę związaną bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”.

²² W myśl art. 808 § 5 KC: „Jeżeli umowa ubezpieczenia nie wiąże się bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub zawodową ubezpieczonej osoby fizycznej, art. 385¹–385³ stosuje się odpowiednio w zakresie, w jakim umowa dotyczy praw i obowiązków ubezpieczonego”.

²³ T.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1495 ze zm.; dalej: ustawa deregulacyjna.

²⁴ T.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm.; dalej: PrKonsU.

sprzedanej oraz konsumenckiego prawa odstąpienia od umowy zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa), na przedsiębiorców będących osobami fizycznymi, którzy w umowach objętych tymi regulacjami nie występują „w charakterze zawodowym”²⁵. Na tle rękojmi za wady do tych przedsiębiorców nie stosuje się art. 558 § 1 zd. 2 KC (czyli w umowach z nimi można modyfikować odpowiedzialność z tytułu rękojmi); art. 563 KC (nie wiążą ich obowiązki zbadania towaru i zawiadomienia o wadach ciężące na innych przedsiębiorcach) oraz art. 567 § 2 KC (nie mają uprawnienia ani obowiązków związanych z niebezpieczeństwem pogorszenia rzeczy). Przepisów art. 385⁵, 556⁴, 556⁵ oraz 576⁵ KC, nie stosuje się do umów wskazanych w art. 70 ust. 1 ustawy deregulacyjnej²⁶. Ten stan prawny uległ zmianie (zob. s. 11 i n.).

Rozszerzanie regulacji konsumenckich na niektórych przedsiębiorców będących osobami fizycznymi z uzasadnieniem, że znajdują się oni w takiej samej sytuacji, jak konsument²⁷, nie jest przekonywujące. Są bowiem także inne podmioty uznane za przedsiębiorców, np. stowarzyszenia czy fundacje prowadzące działalność gospodarczą *non for profit*, które z reguły nie dysponują profesjonalną wiedzą i doświadczeniem w zakresie przedmiotu umowy zawieranej z „profesjonalnym w tym przedmiocie” przedsiębiorcą, a na tego rodzaju podmioty ochrona konsumencka nie została rozciągnięta. Rozszerzanie ochrony konsumenckiej tylko na niektórych przedsiębiorców świadczy zatem o dyskryminacji innych podmiotów zasługujących na ochronę. Wydaje się, że *de lege ferenda* ustawodawca powinien stworzyć taki stan prawny, w którym w relacjach wewnątrz krajowych wszystkie podmioty prawa cywilnego nieprofesjonalne w zakresie świadczenia przedsiębiorcy – kontrahenta będącego profesjonalistą w zakresie tego świadczenia, miałyby takie same uprawnienia, jak konsument²⁸. Celem ujednolicenia regulacji obrotu wewnątrz krajowego można nawet zrezygnować z kryterium „braku profesjonalizmu” świadczeniobiorców. Natomiast w relacjach transgranicznych objętych kompetencją konsumenckiego prawa unijnego obowiązują regulacje tylko o zakresie podmiotowym zgodnym z tym prawem.

W literaturze zwraca się uwagę²⁹, że projekt ustawy deregulacyjnej w wersji z 20.3.2019 r. przewidywał dodanie do art. 22¹ KC § 2 nakazującego stosowanie przepisów o ochronie konsumenta do określonego w tym paragrafie przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, oraz zmianę art. 4 pkt 12 ustawy

²⁵ Zob. P. Kukuryk, Uwagi o objęciu ochroną konsumencką niektórych przedsiębiorców jednoosobowych, KPP 2021, r. XXX, z. 4, s. 829 i n.

²⁶ Por. P. Kukuryk, Uwagi o objęciu ochroną, s. 852–853.

²⁷ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych (druk sejmowy Nr 3622 z 12.7.2019 r.), s. 3.

²⁸ Podobny postulat w zakresie regulacji usług finansowych zgłosiła B. Gneta, Pojęcie konsumenta w prawie wspólnotowym i prawie polskim, w: B. Gneta (red.), Ochrona konsumenta, s. 39.

²⁹ P. Kukuryk, Uwagi o objęciu ochroną, s. 835–836.

z 16.2.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów³⁰, aby jego zakresem, a w konsekwencji ochroną proceduralną oraz instytucjonalną, objąć także przedsiębiorcę, do którego stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego o ochronie konsumentów. Ostatecznie zrezygnowano jednak z tych propozycji.

Jednakowe formuły zamieszczone w art. 385⁵, 556⁴, 556⁵, 576⁵ KC oraz 38a PrKonsU przesądziły, że określone w tych przepisach reguły ochrony konsumenta należało stosować: „do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie posiada ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej”.

Powolywanie się w tych formułach na „umowę bezpośrednio związaną z działalnością gospodarczą” wynika z faktu, że według art. 22¹ KC w umowie związanej pośrednio z tą działalnością oraz w umowie o charakterze mieszanym, spełniających wymogi określone w pkt 17 preambuły do dyrektywy 2011/83/UE³¹ [gdy „cel handlowy (...) nie jest dominujący w ogólnym kontekście umowy”], osoba fizyczna jest konsumentem. Warto jednak nadmienić, że w unijnych definicjach konsumenta jako osoby fizycznej, nie ma mowy o „czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”, lecz wyraźnie chodzi o to, aby osoba fizyczna **działała w celach niezwiązanych** z jej różnie określaną działalnością gospodarczą³². W art. 22¹ KC jest wymieniona nie tylko działalność gospodarcza, ale także zawodowa, która jest rodzajem działalności gospodarczej³³. Pomijając w tym miejscu krytyczną ocenę koncepcji rozszerzania ochrony konsumenta tylko na niektórych przedsiębiorców, w przepisach realizujących tę koncepcję należało wymienić również działalność zawodową, albo z definicji konsumenta z art. 22¹ KC usunąć pojęcie tej działalności, aby uniknąć przewidywalnych sporów interpretacyjnych.

Przy ustalaniu niezawodowego charakteru umowy dla chronionego przedsiębiorcy – osoby fizycznej, ustawodawca nakazuje uwzględniać w szczególności przedmiot wykonywanej przez niego działalności gospodarczej, wskazany w CEIDG. Zwrot „w szczególności” wskazuje, że treść wpisu do CEIDG nie jest kryterium wyłącznym ustalenia „niezawodowego charakteru

³⁰ T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 275 ze zm.

³¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z 25.10.2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L Nr 304, s. 64).

³² B. Gneta, Umowa konsumencka w polskim prawie cywilnym i prywatnym międzynarodowym, Warszawa 2013, s. 136–137.

³³ Np. W. Popiołek, w: K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny, t. I. Komentarz. Art. 1–449¹⁰, Warszawa 2020, komentarz do art. 43¹, Nb 15.

umowy”, jednak samo nawiązanie do tego wpisu nie zasługuje na aprobatę. Powszechnie wiadomo, że osoby fizyczne wpisują do CEIDG różne rodzaje działalności gospodarczej oznaczone symbolami PKD, aby uniknąć konieczności dokonywania kolejnego wpisu w przypadku zamiaru wykonywania działalności niewpisanej wcześniej „na wyrost” do tej ewidencji.

Ustalenie ww. cechy „braku zawodowości” w przedmiocie umowy będzie w praktyce rodziło trudności i spory, osłabiające pewność obrotu i zaufanie do prawa. Ustawodawca stworzył status *quasi*-przedsiębiorcy, który, z jednej strony, w niektórych umowach korzysta z konsumenckiej ochrony, a z drugiej strony, równocześnie korzysta z uprawnień przyznanych przedsiębiorcom np. na gruncie prawa podatkowego.

Przepisy dotyczące ochrony konsumenta, zawarte art. 385¹–385³ KC, stosuje się z mocy art. 385⁵ KC do określonego w tym przepisie przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, a dotyczą one niedozwolonych postanowień w umowach z udziałem konsumenta i są efektem implementacji do prawa polskiego postanowień dyrektywy 93/13/EWG³⁴. Treść art. 385⁵ KC nie oznacza zrównania statusu chronionego przedsiębiorcy – osoby fizycznej ze statusem konsumenta w rozumieniu art. 22¹ KC. W związku z tym nie jest on objęty przewidzianą w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów ochroną instytucjonalną i proceduralną.

Dyrektywa 1999/44/WE³⁵ dotycząca przede wszystkim kwestii, które w polskim prawie tradycyjnie zaliczano do rękojmi za wady przy sprzedaży i gwarancji jakości, została w 2002 r. implementowana do ustawy pozakodeksowej³⁶. Regulowała ona odpowiedzialność za niezgodność towaru konsumpcyjnego z umową i gwarancję przy sprzedaży konsumenckiej, a dla sprzedaży w obrocie powszechnym i handlowym Kodeks cywilny nadal normował rękojmię za wady i gwarancję. W 2014 r. dyrektywa 1999/44/WE została reimplementowana do Kodeksu cywilnego³⁷. W jej wyniku regulacja rękojmi za wady i gwarancji dotyczyła już każdego obrotu, z wyjątkowymi unormowaniami w zakresie obrotu obustronnie handlowego i konsumenckiego. Jednak wprowadzony ustawą deregulacyjną art. 556⁴ KC rozszerzył zastosowanie dotyczących konsumenta ochronnych przepisów księgi trzeciej, tytułu XI, działu II „Rękojmią za wady” Kodeksu cywilnego na „nieprofesjonalnego w zakresie umowy” przedsiębiorcę będącego osobą fizyczną. Nie tylko to rozszerzenie, ale

³⁴ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z 5.4.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. WE L Nr 95, s. 2).

³⁵ Dyrektywa 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 25.5.1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji (Dz.Urz. WE L Nr 171, s. 12).

³⁶ Ustawa z 27.7.2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. Nr 141, poz. 1176 ze zm.) (*uchylona*).

³⁷ Sposób oraz skutki tej reimplementacji omawia np. *P. Kukuryk*, Uwagi o objęciu ochroną, s. 851–854.

w ogóle sposób regulowania w polskim prawie sprzedaży konsumenckiej, która przecież jest także sprzedażą jednostronnie handlową, zasługuje na krytykę³⁸. Dyrektywa 1999/44/WE została bowiem uchylona z dniem 1.1.2022 r. przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/771³⁹, a w związku z tym Kodeks cywilny doczekał się kolejnej nowelizacji. Przepisy będące efektem implementacji tej dyrektywy⁴⁰ oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/770⁴¹, powinny być uchwalone i opublikowane do 1.7.2021 r. oraz stosowane od 1.1.2022 r. (art. 24 ust. 1 obydwu dyrektyw). Projekt ustawy zawierającej takie przepisy wpłynął do Sejmu dopiero w dniu 29.6.2022 r. (druk Nr 2425), a w dniu 7.11.2022 r. ustawę skierowano do podpisu Prezydenta RP. Ustawa z 4.11.2022 r. o zmianie ustawy o prawach konsumenta, ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe⁴² weszła w życie z dniem 1.1.2023 r. Przepisy dotyczące umowy sprzedaży konsumenckiej (dokładniej – umów zobowiązujących do przeniesienia własności **towaru** na konsumenta) w tym odpowiedzialności za niezgodność **towaru**⁴³ z umową sprzedaży konsumenckiej, są znowu zamieszczone w pozakodeksowej ustawie, tym razem w ustawie o prawach konsumenta, ale tylko częściowo. Jeżeli przedmiotem sprzedaży konsumenckiej nie jest towar w rozumieniu ustawy o prawach konsumenta, do takiej sprzedaży konsumenckiej i odpowiedzialności za jego wady stosują się przepisy Kodeksu cywilnego. Natomiast do sprzedaży towaru w kwestiach nieunormowanych w ustawie o prawach konsumenta stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, z wyjątkiem przepisów o rękojmi za wady. Ponadto według nowego art. 7aa PrKonsU, przy pozostawieniu art. 556⁴ KC oraz uchyleniu art. 38a PrKonsU (wprowadzonego do systemu prawa polskiego ustawą deregulacyjną), przepisy dotyczące konsumenta zawarte w rozdziałach 4 (prawo odstąpienia od umowy zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa), 5a (umowy zobowiązujące do przeniesienia

³⁸ Por. B. Gnela, Uwagi o projektowanej zmianie miejsca regulacji umowy sprzedaży konsumenckiej (na tle dyskusji o miejscu umów konsumenckich w polskim prawie, w: M. Pecyna, J. Pisuliński, M. Podrecka (red.), *Rozprawy cywilistyczne. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Edwardowi Drozdowi*, Warszawa 2013, s. 425 i n., szczególnie s. 438.

³⁹ Zob. art. 23 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/771 z 20.5.2019 r. w sprawie niektórych aspektów umów sprzedaży towarów, zmieniającej rozporządzenie (UE) 2017/2394 oraz dyrektywę 2009/22/WE i uchylającej dyrektywę 1999/44/WE (Dz.Urz. UE L Nr 136, s. 28).

⁴⁰ Zob. A. Wiewiórowska-Domagalska, F. Zoll, K. Południak-Gierz, W. Bańczyk, Transpozycja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2019/771 z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów, KPP 2021, r. XXX, z. 4, s. 915 i n.

⁴¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/770 z 20.5.2019 r. w sprawie niektórych aspektów umów o dostarczanie treści cyfrowych i usług cyfrowych (Dz.Urz. UE L Nr 136, s. 1).

⁴² Dz.U. z 2022 r. poz. 2337.

⁴³ Według art. 4a PrKonsU towar oznacza rzecz ruchomą, a także wodę, gaz i energię elektryczną, w przypadku gdy są oferowane do sprzedaży w określonej objętości lub ilości.

własności towaru na konsumenta) i 5b (umowy o dostarczanie treści cyfrowej lub usługi cyfrowej) tej ustawy stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie ma ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej”. Warto nadmienić, że przepisy regulujące konsumenckie prawo odstąpienia od umowy zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa są efektem implementacji postanowień dyrektywy 2011/83/UE dlatego treść art. 38a PrKonsU, który nie był efektem wspomnianej implementacji już budziła uzasadnione wątpliwości⁴⁴, których nie wyłącza zastępujący go art. 7aa PrKonsU o szerszym zakresie przedmiotowym. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/771 oraz dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/770 także nie przewidują rozszerzenia ochrony konsumenta na inne podmioty prawa cywilnego.

IV. Wnioski

Omawiane rozszerzenie ochrony konsumenckiej tylko na niektórych przedsiębiorców i tylko w wybranych umowach objętych regulacją unijnych dyrektyw, nie jest efektem ich implementacji, a zatem nie dotyczy stosunków transgranicznych. Przedsiębiorca będący osobą fizyczną nie jest bowiem konsumentem w rozumieniu tych dyrektyw. W relacjach wewnątrz krajowych i na podstawie omawianych przepisów „rozszerzających” korzysta on wyłącznie z konsumenckiej ochrony materialnoprawnej, ale nie z ochrony proceduralnej czy instytucjonalnej, przyznanej konsumentowi w rozumieniu art. 22¹ KC. Celowość takiej ochrony budzi wątpliwości aksjologiczne i systemowe. Jej regulacja dyskryminuje inne podmioty, znajdujące się jako strony umów w takiej samej sytuacji z punktu widzenia wiedzy o przedmiocie świadczenia profesjonalisty, jak „wybiórczo” chroniony przedsiębiorca, oraz wprowadza chaos do unormowań obrotu między przedsiębiorcami. Wejście w życie ustawy z 4.11.2022 r. o zmianie ustawy o prawach konsumenta, ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe rozszerzyło zakres ochrony konsumenckiej omawianego przedsiębiorcy – osoby fizycznej. Aktualnie podstawą tej rozszerzonej ochrony jest nie tylko art. 385⁵ i 556⁴ KC, ale także art. 7aa PrKonsU, których nie uzasadnia prawo unijne.

Jeszcze raz warto podkreślić, że jeżeli polski ustawodawca jest przekonany, iż w obrocie wewnątrz krajowym w umowach z przedsiębiorcą, dla którego ma ona zawodowy charakter, należy chronić nie tylko kontrahenta – konsu-

⁴⁴ Por. *P. Kukuryk*, Uwagi o objęciu ochroną, s. 854–858.

menta, to *de lege ferenda* ze względów aksjologicznych i systemowych powinien rozważyć realizację koncepcji przyznawania jednakowych uprawnień każdemu jego kontrahentowi, dla którego te umowy nie mają zawodowego charakteru, albo w ogóle wszystkim kontrahentom. Natomiast dla obrotu transgranicznego tego rodzaju „rozszerzenia ochrony” nie mają znaczenia.

Związki prawa spółek z prawem insolwencyjnym na przykładzie likwidacji majątku spółki handlowej

I. Uwagi wprowadzające

Punktów stycznych pomiędzy prawem spółek a prawem insolwencyjnym jest z całą pewnością wiele, z tym że część pozostaje niezauważona przez komentatorów; regulacje zazębiają się choćby na tle realizacji stosunków korporacyjnych w toku upadłości lub restrukturyzacji, na tle ochrony wierzycieli spółki, a także – ostatnio coraz wyraźniej i częściej – na tle zagadnienia informatyzacji prawa na skutek dalszego rozwoju elektronicznego Krajowego Rejestru Sądowego i wprowadzenia Krajowego Rejestru Zadłużonych. Szczególne i zarazem całkowicie naturalne związki prawa insolwencyjnego z prawem spółek zachodzą też w procesie rozwiązania spółki handlowej: zakończenie bytu prawnego spółki handlowej jako konsekwencja przeprowadzenia postępowania upadłościowego jest tym wyjątkowym przypadkiem (sposobem) rozwiązania spółki handlowej, który nie jest w całości regulowany przepisami Kodeksu spółek handlowych. Również postępowanie restrukturyzacyjne w tym przedmiocie może doprowadzić do modyfikacji reguł likwidacji spółki za sprawą zawarcia układu likwidacyjnego.

Rozwiązanie spółki handlowej nie wiąże się zawsze ze stosowaniem przepisów prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego. Są to przecież procedury przewidziane na wypadek wystąpienia niewypłacalności spółki. Likwidacja nie musi zaś być pokłosiem problemów finansowych spółki – jest to wszak uniwersalny sposób zakończenia działalności spółki. W przypadku gdy do niewypłacalności dochodzi, upadłość (lub – wyjątkowo – restrukturyzacja) staje się właściwym trybem poprzedzającym rozwiązanie spółki. Postępowanie

* *Piotr Kędzierski* – dr, sędzia w Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie, ORCID: 0000-0003-1770-7136.